

WMFKOEPEL

Driemaandelijks tijdschrift van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw
Nummer - oktober-november-december 2012 - jaargang 7
Verantwoordelijke uitgever : Eric Vandorpe, Standaardmolen 20, Kuurne

WMFkoepel

WMFkoepel is het driemaandelijkse tijdschrift van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw (WMF).

Dit is de zevende jaargang- nummer 4- 4e trimester 2012

Verantwoordelijke uitgever

Eric Vandorpe, Standaardmolen 20, 8520 Kuurne

Werken mee aan dit nummer

Katty De Wilde, Bart Vanwildemeersch, Eric Vandorpe.

Foto's

Vermeld bij de foto's. Voorpagina :

Copyright

Overname van artikels wordt aanbevolen, mits bronvermelding.

Westvlaamse Milieufederatie vzw

De West-Vlaamse Milieufederatie (WMF) vzw is de koepelorganisatie van de West-Vlaamse natuur- en milieuverenigingen en beoogt de bescherming van de natuur en het leefmilieu van West-Vlaanderen. De WMF is in 1996 ontstaan uit het West-Vlaams Overleg en is een onafhankelijke en pluralistische vereniging en heeft geen enkele binding met politieke partijen. WMF is intermediaire partner van de Bond Beter Leefmilieu (BBL) vzw.

Lidmaatschap

Enkel natuur- en milieuverenigingen, werkzaam in West-Vlaanderen kunnen lid worden van de WMF vzw. Dit kan door zich schriftelijk kandidaat te stellen bij de voorzitter van de vzw : eric-vandorpe@scarlet.be.

Bestuursleden

Eric Vandorpe (voorzitter)
Kris Dekeyzer (ondervoorzitter) ;
Martine Langen (secretaris) ;
Marcel Heintjens (penningmeester) ;
Ann Top (bestuurslid).
Hans Vermeersch (bestuurslid).
Peter Hantson (bestuurslid).
Paul De Graeve (bestuurslid).
Tomas Naudts (bestuurslid)
Nik Doods (bestuurslid).

De West-Vlaamse Milieufederatie vzw is erkend door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.

De werking van de West-Vlaamse Milieufederatie vzw wordt gesteund door :

WMF-vertegenwoordigers :

Provinciale Mineraad West-Vlaanderen :

kris.dekeyzer@scarlet.be (voorzitter) ;
martine.langen@detorenvalk.be ;
gabriel.vandemaele@pandora.be ;
frederik.lapeirre@wmfkoepel.be ;
mheintjens@telenet.be

Plaatsvervangers : Peter Hantson, Kristina Naeyaert, Paul De Vlam, Rudy Devos & Katty De Wilde

Provinciale Commissie Ruimtelijke Ordening (PROCORO)

eric-vandorpe@scarlet.be
martine.langen@detorenvalk.be

Inagro Adviesraad Proclam

kris.dekeyzer@scarlet.be
gabriel.vandemaele@pandora.be ;
manuel.de.witte@telenet.be
peter.hantson@skynet.be

NME-platform West-Vlaanderen

eric-vandorpe@scarlet.be
katty.de.wilde@wmfkoepel.be

Resoc Brugge

kris.dekeyzer@scarlet.be
plaatsvervanger : paul.degraeve@skynet.be

Adviescomité openlucht recreatie Westtoer

kris.dekeyzer@scarlet.be

SECRETARIAAT

Beenhouwersstraat 7

8000 Brugge

050/707.107

openingsuren

maandag van 9u tot 17u

dinsdag van 9u tot 17u

woensdag van 9u tot 12u30

donderdag van 9u tot 17u

vrijdag van 9u tot 17u

secretariaat

secretariaat@wmfkoepel.be

coördinator

katty.de.wilde@wmfkoepel.be

beleidsmedewerker

bart.vanwildemeersch@wmfkoepel.be

www.wmfkoepel.be

Inhoudstafel

Colofon.....2

Inhoudstafel en kalender3

Redactioneel.....4

Natuuractie

Fotoverslag Dag van de Natuur 2012.....5

Natuurstudie

West-Vlaamse Natuurstudiedag 2013,

Wild nachtleven in West-Vlaanderen.....10

Transitie

Transitie in de landbouw : de eerste moeizame
stapjes.....12

Organisatie-ontwikkeling

Gemakkelijk & gratis kaarten gebruiken
voor natuur- en milieudoelen.....16

Beleid

Superstormen & klimaatverandering
de natuur helpt ons uit de nood.....20

Kalender

FEBRUARI

- **Gemeentelijke milieuraden en de nieuwe
beleids- en beheercyclus (BBC)**
datum nog te bepalen eind januari
Meer info : katty.de.wilde@wmfkoepel.be.

MAART

- **Zaterdag 2 maart**
11de West-Vlaamse Natuurstudiedag
met als thema "wild nachtleven in
West-Vlaanderen"
Meer info : zie verder in dit tijdschrift blz.

- **Maandag 19 maart**

Algemene Vergadering WMF

Meer info : katty.de.wilde@wmfkoepel.be

- **Maandag 28 maart -Brussel**

Sectorconferentie 2 : doelen en middelen

van de milieubeweging vandaag en morgen

Meer info : katty.de.wilde@wmfkoepel.be

Beste lezer,

December, de donkere maand genoemd. De dagen gaan nog juist open en toe.

Het is de tijd waar we uitkijken naar de feestdagen en misschien al bezig aan de voorbereiding ervan.

Het is ook de tijd om tijdens de stille avonden een boek erbij te nemen, al of niet met een muzikje.

Het is ook de tijd om even terug te kijken op wat voorbij is en plannen te maken voor het nieuwe jaar. Het is voornamelijk een tijd van genieten.

Als ik het voorbij jaar overloop, dan denk ik terug aan het moeilijke verhaal van de subsidies aan milieuverenigingen. We werden op tijd gewaarschuwd dat er daar zeker verandering in gaat komen en we ons moesten voorbereiden. Met de WMF hebben we onze nek uitgestoken. De vraag naar openheid en medezeggenschap over de vernieuwing van de subsidies heeft een lange weg gekend. Het was voor mij een moeilijke periode. Maar samen met vele anderen zijn we nu de goeie weg op. Dank voor het vertrouwen, maar ook dank aan BBL en Natuurpunt om er de ganse sector in te betrekken. Laten we nu maar hopen dat er in het volgend jaar een goeie overeenkomst gemaakt wordt voor alle verenigingen in de milieusector.

In 2012 hadden we bij de WMF ook een bestuurswissel. Op de algemene vergadering van 15 oktober werd het bestuur voor de volgende periode van twee jaar bevestigd. Er werd afscheid genomen van Gaby Vandemaele als lid van de Raad van Bestuur, maar hij blijft verder actief voor ons in enkele overlegorganen. We mochten ook drie nieuwe bestuurders verwelkomen: Ann Top, Hans Vermeersch en Nik Doods. De overige bestuursleden werden herbevestigd zijnde Paul De Graeve, Kris Dekeyzer, Peter Hantson, Marcel Heintjens, Martine Langen en Tomas Nauts. Ik wil hier al deze mensen bedanken voor hun vrijwillige inzet voor de West-Vlaamse Milieufederatie.

Als positieve herinnering aan 2012 wil ik een speciaal dankwoord richten aan Katty en Bart onze twee medewerkers. Soms in moeilijke omstandigheden hebben ze alle opdrachten vanuit het bestuur goed afgewerkt.

Het jaar 2012 was ook het jaar van de verkiezingen voor gemeenten en provincie. Er werden hier en daar wat verschuivingen genoteerd. Maar nu zal het uitkijken zijn wat de nieuwe ploegen er zullen van maken. Voorstel aan jullie is om de nieuwe bestuursploegen in de gemeenten te gaan bezoeken voor een kennismaking met de wensen van de natuur- en milieusector. Met de WMF gaan we dat zeker doen voor de nieuwe Provincieraad en de Deputatie.

In deze periode van het jaar wens ik aan iedereen die met ons leefmilieu begaan is een Zalig Kerstfeest en een Gelukkig Nieuwjaar.

Vandorpe Eric
Voorzitter WMF

Een koude en mistige editie van de Dag van de Natuur ook dit jaar. Helemaal boven zijn we bij Natuurpunt De Buizerd. Zij planten samen met de milieuraad en provincie West-Vlaanderen op zondag 18 november een speelbos aan bij provinciaal domein Wallemote-Wolfenhof te Izegem. Daaronder links en rechts plant Natuurpunt Avelgem samen met de Gemeente en de plaatselijke Gezinsbond geboortebomen aan in een berm ; Helemaal onder links zijn we nogmaals bij Natuurpunt De Buizerd, maar nu in Ingelmunster. Daar deed men aan natuurbeheerwerken in het natuurgebied 't Spoorwegdomein (foto Kurt De smet). Helemaal onder rechts : Natuurpunt Kerkel-Anzegem deed een aanplanting op de spoorwegbedding (foto Nik Doods).

Dag van de Natuur is niet alleen werken in de natuur, maar ook gezellig samen zijn : hier bij Natuurpunt De Vlasbek. Zij voerden traditietrouw beheerwerken uit aan de Oude Leicarm te Kuurne. Dit gebeurde in samenwerking met de Gemeente en de milieuraad. JNM was ook van de partij (foto links hieronder). Onder maakt Natuurpunt IJzervallei een houtwal in De Blankaart. Hieronder rechts : Natuurpunt Wevelgem-Menen plantte een educatieve hoogstamboomgaard en een haag aan op een restperceel aan het bufferbekken op de Purgatoirebeek en deed ook nog beheerwerken bij natuureducatief centrum De Rand te Wevelgem daaronder rechts zien we Natuurpunt De Vlinder aan het werk op een aangekocht weiland langs de Heidebeek in Haringe. Helemaal onderaan links planten Natuurpunt Westland, Stichting Marguerite Yourcenar en de Plantenwerkgroep van Natuurpunt De Bron een houtkant aan in Natuurgebied De Breemeersen te Nieuwkerke.

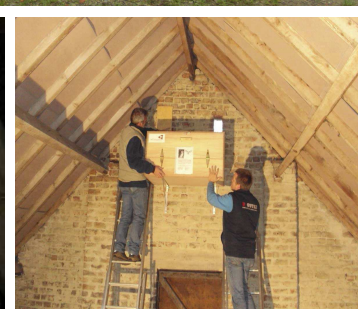

Dag van de Natuur bij Natuurpunt Brugge (helemaal boven en boven links) in het natuurgebied te Zevenkerke. Boven rechts bij Natuurpunt De Gulke Putten deed men aan beheerwerken in het heidegebied te Wingene. Tijdens de Dag van de Natuur bij Natuurpunt Oostkamp (foto van Kris Decler -midden links) zorgden De Stekkertjes voor versterking bij het aanplanten van houtkanten van o.a. Sleedoorn, Meidoorn, Zomereik en Zwarte els in onze nieuwe percelen langs de Merlebeek (Vallei van de Zuidleie). In de Uitkerkse Polder (foto midden rechts) verwijderde men japanse duizendknoop en rietmaaisel rond de vijver en knotte men wilgen. Ook Natuurpunt Damme (links onder) knotte ook bomen en snoeide mei- en sleedoornhagen in natuurgebied. Natuurpunt Inzicht (foto van Erwin Deraus - rechts onder) plantte samen met heel wat kinderen en hun ouders een nieuw geboortebosje aan de vorig jaar uitgegraven poelen aan het Plaisierbos te Veldegem

Boven links : Natuurpunt Jabbeke aan het werk in de Maskobossen. Boven rechts : Natuurpunt Westkust deed samen met Gemeente Koksijde en het Agentschap voor natuur en bos aan beheerwerken in de Oostvoorduin in Oostduinkerke. Hierboven : Bij Natuurpunt Middenkust deed men beheerwerken in natuurgebied De Keignaert te Zandvoorde. (foto : Stephane Venmans). Hieronder links : cvba Buitengoed en De Kinderboerderij plantten ter gelegenheid van Dag van de Natuur verder aan het stadsrandbos van Oostende. (Foto : Guido Vandenbroucke) Hieronder rechts : Eén van de vele activiteiten van Natuurpunt De Torenvalk : de aanplant van 250 meter essen en 200 meter cultuurpopulier in de wegberm te Wingene

Links boven : Natuurpunt De Torenvalk organiseerde weerom een heleboel Dag van de Natuur-activiteiten. Helemaal boven links poseren de deelnemers van de aanplanting van een meidoornhaag en andere landschapselementen bij een particuliere eigenaar te Pittem. Helemaal boven rechts zien we De Torenvalk aan het werk bij het aanplanten en beheerwerken in het Jobeekbosje te Zwevezele. Daaronder links een groter project onder leiding van Noël Lievrouw : 11500 stuks plnatgoed werden aangeplant op 4 ha in de meikensbossen te Dentergem. maar liefst 140 mensen kwamen de handen uit de mouwen steken (foto Martin Debouver). Nog links daaronder : Groenaanleg rond het waterspaarbekken te Ruiselede door Natuurpunt De Torenvalk i.s.m. gemeente en de milieuraad. Hierboven links : het ophangen van nestkasten voor kerkuilen. Rechts hierboven : Natuurpunt De Torenvalk plantte ook nog 1,22 ha bos bij in de Vagevuurbossen te Wingene

West-Vlaamse natuurstudiedag

zaterdag 2 maart 2013

14 u - 21.30 u (met receptie)

@ KU Leuven KULAK

Etienne Sabbelaan 53, 8500 Kortrijk

Wild West-Vlaams nachtleven

Wat doen vogels 's nachts • Zeeleven by night • Nieuw vleermuizenonderzoek
• Cameravallen voor marters • Tien jaar nachtvlindermonitoring • Vele jaren
paddenoverzet • Workshop nachtfotografie • Sterren kijken • ...

www.wmfkoepel.be/natuurstudiedag

West-Vlaamse natuurstudiedag

Zaterdag 2 maart 2013 - 14.00 u - 21.30u - KULAKortrijk, Etienne Sabbelaan 53, Kortrijk

Thema : Wild West-Vlaams nachtleven

PROGRAMMA

Namiddag

14.00 Ontvangst en koffie

14.30 Welkom

Koenraad Muylaert (KULAK)

14.35 Welkom + het nieuw provinciebeleid

Gedeputeerde Guide Decorte

14.45 De impact van lichthinder op natuur

Friedel Pas (Preventie Lichthinder vzw)

15.10 West-Vlaamse paddenoverzetacties onder de loupe

Dominique Verbelen (Natuurpunt Studie, Hyla)

15.35 Wat doen vogels 'snachts

Koen Leysen (Natuurpunt Educatie)

16.00 Uitleg avondactiviteiten

16.05 Pauze

16.30 Wat gebeurt er s' nachts in zee

Karl van Ginderdeuren (UGent)

16.55 Hoe gedragen vleermuizen zich s'nachts

Floris Verhaeghe (Vleermuizenwerkgroep)

17.20 10 jaar nachtvlinderonderzoek in de tuin

Arnout Zwaenepoel

17.45 Oproep medewerking nieuwe zoogdierenprojecten

17.55 Pauze en broodjesmaaltijd

19.00 Start avondprogramma

Avond

Buiten, te kiezen uit herhaalde sessies

Sterrenkijken met telescopen

Astrolab Iris & Volksterrenwacht Beisbroeck

Nachtleven in de poel

Koenraad Muylaert (KULAK)

Metingen Lichthinder

Friedel Pas (Preventie Lichthinder vzw)

Nachtvlinders herkennen

Arnout Zwaenepoel

Vleermuizen detecteren

Vleermuizenwerkgroep West-Vlaanderen

Demonstratie lifetrap-onderzoek muizen

Joyce D'haenens (Katho)

Uilen- en amfibieënwandeling in de omgeving

Christoph Wintein & co (Vogelwerkgroep ZW-Vl)

Binnen, te kiezen uit herhaalde sessies

Demo nachtcamera en zenderen dieren

Koen Van de Berghe (INBO)

Eikelmuizenproject : wat kun je zelf doen

Johan Staelens (Zoogdierenwerkgroep)

Demo vleermuizenonderzoek

Vleermuizenwerkgroep

Wat & hoe : nestkasten voor uilen

Marcel Bloeyaert & co (Kerkuilenwerkgroep)

Tips & truuks voor nachtfotografie

Tom Linster

21.00 Receptie (einde voorzien 21u30)

TRANSITIE IN DE LANDBOUW : DE EERSTE MOEIZAME STAPPEN

De voedselproductie vandaag zet een onhoudbare druk op de ecosystemen. Klimaatverandering, schaarste aan grondstoffen en uitputting van de bodem maken het nog dramatischer. Maar welk landbouwmodel is dan wel toereikend om Vlaanderen binnen ecologische grenzen te blijven voorzien van voldoende voedsel ? Dit is één van de grootste uitdagingen van het moment, niet in het minst voor de landbouwsector zelf.

“The new food frontier” is een denktank, waarin een aantal mensen uit overheid, onderwijs, bedrijfswereld en belangengroepen zich verzameld hebben. Ze namen het initiatief om een Vlaams transitieproces naar duurzame landbouw uit te stippelen. Het doel is tot positieve inspirerende toekomstbeelden te komen om deze transitie te verwezenlijken. Een systeemanalyse wordt gezien als een eerste stap in het proces. En zo geschiedde : op 5 november stelden de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) en het Departement Landbouw en Visserij samen het MIRA-topicrapport : “transitie naar een duurzaam landbouw- en voedingssysteem in Vlaanderen : een systeemanalyse” voor. Onderzoekers Erik Mathijs (KULeuven), Frank Nevens (VITO) en Phillippe Vandenbroeck (Consultancybureau shiftN) willen met deze systeemanalyse inspiratie bieden voor echte duurzaamheidsoplossingen. In de zaal zaten onder meer de kabinetchef van de minister van landbouw, de landbouwmiddenveldorganisaties, diverse Vlaamse administratie, West-Vlaamse Milieufederatie, Bond Beter Leefmilieu en Velt aandachtig te luisteren.

Landschap, regime en niche

De systeemanalyse werd voorgesteld in de vorm van een MIRA-topicrapport. Dit is een nieuwe vorm van rapportering, die zich vanuit een integrale benadering richt op strategische beleidskwesties.

De onderzoekers gaan er van uit dat een diepgaande verandering enkel kan plaatsvinden door interacties tussen drie niveaus : landschap, regime en niche.

Met “landschap” bedoelt men dominante trends en evoluties, die zo sterk zijn dat men ze amper kan

beïnvloeden. “Ze oefenen vaak sterke druk uit op het heersende systeem en maken ons er bewust van dat er nood is aan verandering”. Het rapport stelt dat 10 brede ontwikkelingen druk uitoefenen op het huidige landbouw- en voedingssysteem : toename van de wereldbevolking en welvaart, globalisering, vergrijzing van de Vlaamse bevolking, verstedelijking, klimaatverandering, schaarste van hulpbronnen, veranderende waarden van consumenten, vraag naar ‘andere’ groei, honger en ongelijkheid in de wereld en tot slot de digitale revolutie.

Schaarste aan natuurlijke grondstoffen

We lichten hier even het hoofdstuk over de schaarste aan natuurlijke hulpbronnen uit het rapport. Dit is immers core-business voor de natuur- en milieuverenigingen. De analyse stelt dat kritieke natuurlijke hulpbronnen voor voedselproductie onder toenemende druk staan :

Minerale plantenvoeding : “productie en gebruik van kunstmest is bijzonder energie-intensief en is sterk afhankelijk van fosfaat. Energiegebruik komt onder druk van klimaatverandering en toenemende schaarste aan betaalbare fossiele brandstof. Fosfaatgebruik komt onder druk door afnemende voorraden fosfaatrots. Energie en fosfaat zijn beide essentieel voor de hedendaagse intensieve productiemethoden”.

Energie : “de vraag naar energie blijft stijgen, maar door de toenemende schaarste aan fossiele brandstoffen stijgt ook de prijs. Ook worden de prijzen volatiel. De intensieve landbouw is zeer energie-opslopend”.

Water : “nu al gebruikt de landbouw meer dan 70% van het beschikbare zoete water, wat ze onttrekt aan rivieren en aquifers. De vraag naar water blijft stijgen. De druk op de watervoorraden is ook in Vlaanderen meer dan alarmerend. De Belgische water-exploitatie-index (WEI) ligt met een waarde van 32 % (=waterverbruik uitgedrukt als percentage van de beschikbare voorraden) boven de drempel van 20%, die als alarmerend wordt beschouwd”.

Grond : “het globaal areaal landbouwgrond is met 8% gestegen tussen 1967 en 2007 tot 4,6 miljard ha, waarvan 1,5 miljard ha voor de teelt van gewassen. Dit ging voornamelijk ten koste van bossen, savanne en natuurlijke graslanden”. Een groot deel van de

Klimaatverandering en schaarste aan natuurlijke hulpbronnen zijn 2 ontwikkelingen, die grote druk uitoefenen op het landbouwsysteem van vandaag.

bodem is ook gedegradeerd door menselijk ingrijpen. Nog meer landbouwgrond ontwikkelen ten koste van ecosystemen is allerm minst wenselijk.”ecosystemen is allerm minst wenselijk.”

Biodiversiteit : Het rapport noemt biodiversiteit de motor van onze ecosystemen, waar welvaart en welzijn van de samenlevingen onlosmakelijk mee verbonden zijn. Biodiversiteit en ecosystemen leveren ecosysteemdiensten, zoals voedsel, hout, luchtzuivering, koolstofkringloop, bestuiving, recreatie in het groen,... ook de landbouw is hier van afhankelijk. Maar de ecosystemen en biodiversiteit nemen af en staan daarbij ook onder nog steeds toenemende druk. Nochtans zijn een grote diversiteit aan ecosystemen nodig om de druk van een veranderende omgeving door o.a. klimaatverandering aan te kunnen.

Hotspots

Het tweede niveau voor transitie is het "regime": het huidige dominante systeem. Voor het landbouw- en voedingssysteem staat momenteel economie als motor centraal : productie zorgt voor inkomen, inkomen voor consumptie en dat stimuleert dan opnieuw de productie. Maar die motor wordt ook afgeremd, want hij maakt gebruik van menselijk en natuurlijk kapitaal, die per definitie beperkt zijn (sociale en ecologische demping). Die remmingen probeert men nu meestal te verminderen door technologische innovatie.

Op diverse plaatsen in het regime doen er zich nu een aantal problemen en fricties voor door ontwikkelingen vanuit het landschap of door de werking van het systeem zelf. Die worden in het rapport aangeduid met 'hotspots'. In totaal hebben de onderzoekers er 9 opgeijst :

1. de economische motor zorgt voor voldoende, veilige en gezonde voeding, maar tegelijk doen voedingsgerelateerde gezondheidsproblemen, zoals overgewicht, diabetes, allergieën steeds meer intrede.
2. Voedsel moet 'à la tête du client' altijd en overal aanwezig zijn, wat leidt tot veel voedselverspilling, een hoge grondstoffenvraag en een aanzienlijke impact op het milieu.
3. Niet-voedingstoepassingen van landbouwgewassen, bv. biobrandstoffen, biobaseerde materialen,... kunnen een oplossing bieden maar zetten ook extra druk op de beschikbare hulpbronnen.
4. In de productie is de specialisatie verdoorgedreven met oog op meer efficiëntie, maar dit gaat ten koste van betrokkenheid bij en medeverantwoordelijkheid voor het gehele systeem, bv. men ziet de natuurlijke omgeving als een toeleveraar van een bepaald materiaal, maar zonder dit te zien als een hulpbron of dienst waarvoor men zorg moet dragen. Dit is bv. het geval bij overbevissing op zee, bijensterfte door gebruik van gewasbescherming, verloren gaan van het regenwoud door houtkap,...
5. Input van natuurlijke hulpbronnen verhoogt de productie, maar tegelijkertijd worden die hulpbronnen steeds schaarser. Bv. het gebruik van grondwater, fossiele brandstoffen, fosfor en fosfaat, ruimte, bos,...
6. De kwaliteit van natuurlijke hulpbronnen komt in het gedrang doordat er meer emissies zijn dan het milieu kan absorberen. Het zelfherstellend vermogen van ecosystemen geraakt aangetast. Hierbij denkt men aan broeikasgassen, nutriënten, bestrijdingsmiddelen, aantasting van de biodiversiteit en bodemkwaliteit,...
7. Het landbouw- en voedingssysteem bouwt

eveneens op sociaal kapitaal, maar dreigt dit te verliezen door o.a. schaalvergroting, specialisatie, maar ook doordat lagere prijzen en inkomens het beroep minder aantrekkelijk wordt.

8. De technologische smering moet komen van innovatie, maar dit optimaliseert enkel het huidige systeem.

Het landbouw en voedselsysteem is een open systeem. Dit biedt veel voordelen, maar het leidt er ook toe dat de sociale en ecologische impact ervan afgewenteld wordt buiten Vlaanderen en Europa.

Niches als inspiratie voor innovatie

Het derde niveau nodig voor transitie zijn de niches. Zij verwijzen naar radicale innovaties, die ontstaan in de periferie van het bestaande regime. "Je kan het dus zien als weinig zichtbare en kleinschalige segmenten van de samenleving, waar men radicale innovaties laat tot stand komen en uittest. Het zijn een soort van embryonale innovatiesystemen. Deze niches kunnen zorgen voor inspiratie in de zoektocht naar een antwoord op de hierboven beschreven hotspots."

De onderzoekers hebben vier nicheregimes gedefinieerd: stadslandbouw, biologische landbouw, anders eten en nieuwe productieparadigma's. Stadslandbouw zien zij niet enkel als voedselproductie in de stad, maar ook als intensieve productie op een beperkte ruimte, korte ketens, functionele verbreding of leveren van ecosysteemdiensten en gesloten kringlopen. Bio-landbouw zien de onderzoekers ook nog als een niche. Binnen anders eten komt vermindering van dierlijke eiwitten aan bod, maar

ook slow food en personaliseerbare voeding. 'Nieuwe productieparadigma's' gaat over industriële ecologie, biogebaseerde economie en fabriek van de toekomst. Hieronder verstaan de onderzoekers de beweging, die maakindustrieën in postindustriële economieën een nieuwe toekomst wil bieden bv. het cradle-to-cradle-principe. Tot slot hebben ze het ook nog over de peer-tot-peerproductie, waarbij gekozen wordt voor kleinschalige en ambachtelijke maakindustrie. Zij kunnen via het internet en sociale media hun producten breder aan de man brengen.

De systeemanalyse heeft als ambitie bij te dragen tot het begrip van het hoe en waarom van de problematische situatie. Zo benadrukken de onderzoekers dat de overheid een belangrijke rol kan spelen in het innovatiebeleid rond voeding en landbouw. Eerst moet het realiseren van een duurzaam voedsel- en landbouwsysteem vertaald worden naar principes en doelen. Men kan onderzoeken welke niches nuttig kunnen zijn voor een duurzaam landbouw- en voedselsysteem en deze ondersteunen; Daarnaast kan door een breed transitienetwerk een aantal functies uitbouwen, die niet door niches kunnen worden opgenomen. Bestaande netwerken kunnen hier een bijdrage toe leveren. Kleinere netwerken kunnen hier ook belangrijk in zijn. Het is de rol van de overheid om deze op een pro-actieve manier te versterken, en mobiliseer ondernemers alsook verbindingen te leggen met innovatiesystemen en netwerken die openstaan voor vernieuwende niches, zodat kritische massa kan bereikt worden.

In de VILT-berichtgeving konden we de dag na de presentatie lezen dat hoewel Boerenbond en ABS nauw betrokken werden bij deze systeemanalyse, ze toch enkele kritische bedenkingen hebben op de studie. De belangrijkste kritiek van Boerenbond is dat er al heel wat positieve evoluties binnen het gangbare regime bezig zijn waarmee geen rekening wordt gehouden. "Deze evoluties kunnen mogelijk voor een veel snellere transformatie zorgen van het hele voedingssysteem dan via de weg van de niches, hoe waardevol, die ook kunnen zijn. Vandaar ook dat wij liever spreken van een transformatie dan van een transitie." Een landbouwtransitie lijkt dus nog gevoelig te liggen bij het landbouwmiddenveld. De systeemanalyse maakt alleszins een begin door de noodzaak van een transitie in de aandacht te plaatsen en ter discussie te stellen.

Tekst : Katty De Wilde

- Het MIRA-topicrapport "transitie naar een duurzaam landbouw- en voedingssysteem in Vlaanderen : een systeemanalyse" is te verkrijgen via de VVM. Ter info : bij een topicrapport staat een integrale aanpak voorop. Een topicrapport richt zich op strategische beleidskwesties in en voor Vlaanderen. Er worden ook beleidsaanbevelingen geformuleerd, gericht tot beleidsmakers, middenveld, academici en domeinexperten met als doel basiskennis te versterken en maatschappelijk debat te ondersteunen.

GEMAKKELIJK & GRATIS KAARTEN GEBRUIKEN VOOR NATUUR & MILIEUDOELLEN

Op 19 november 2012 gaf Bregt Roobroeck, docent GIS aan de Kathohogeschool van Roeselare een gesmaakte vorming voor de WMF. Het ging deze keer over het gebruik van digitale kaarten voor de doelen van natuur- en milieuverenigingen. Hij besteedde daarbij vooral veel aandacht aan kaarten, die zowel gebruiksvriendelijk als gratis zijn. We geven hier in een beknopte handleiding, als geheugensteun voor wie er bij was en als proevertje voor wie er niet bij was. Je hoeft geen sterke computer te hebben om dit artikel uit te testen...Bij voldoende interesse zijn we bereid om hierover nog een iets uitgebreidere en diepgaandere vorming over te organiseren

Vlaanderen, de top van de digitale cartografie

Gerard De Kremer zette Vlaanderen op de kaart onder zijn artiestennaam Mercator. Hij karteerde immers zijn eigen regio en ruimer, de toen gekende wereld. Hij veranderde ook het wereldbeeld door de introductie van de mercatorprojectie, wat het gebruik van kaarten een heel pak vereenvoudigde. Maar niet alleen in de 16de eeuw was Vlaanderen een baken in de cartografie, ook nu. Immers, Vlaanderen staat aan de wereldtop op het vlak van digitale kaarten. We hebben heel wat op digitale kaarten staan en er zijn aardig wat instanties, die kaartmateriaal via het internet beschikbaar maken en een beleid voeren dat dit kaartmateriaal ontsluit voor het publiek.

Welk gratis kaartmateriaal kan je vinden op het internet?

- Grootchalig Referentiebestand
- Topografische kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Biologische Waarderingskaart
- Overstromingskaarten
- Waterkwaliteitskaarten

Andere: bodemkaart, ecosysteemkwetsbaarheidskaart

En dan is er ook nog : Viewer Arcgisexplorer

Daarnaast heb je natuurlijk ook nog een heel aantal te betalen kaarten. Ook hier gaan we kort op in.

Grootchalig Referentiebestand (GRB) – www.agiv.be (zie voorbeeld in titelfoto)

Hiermee heb je de basiskaart van Vlaanderen. Je kan er tot op 20 cm nauwkeurig de percelen in een bepaald gebied opzoeken, aan de hand van een kadasterkaart. Je kan er het beheer van de waterlopen, het groenbeheer, de bestemming, de Gewestplannen, tot de verlichtingspalen aan toe op terugvinden. Een nadeel aan deze kaart, is dat ze voor West-Vlaanderen nog niet volledig is. Heel wat gemeenten moeten zich nog aansluiten bij deze inventaris, maar dat zal spoedig gebeuren.

Om een overzicht van de diensten te krijgen, ga je op deze site naar 'diensten' en vervolgens naar 'geo-Vlaanderen' en klik je op de dienst, waar je naar op zoek bent.

Een ietwat overzichtelijkere viewer (zo heet het interactieve scherm), is de publieksviewer op gdistestbed.agiv.be. Met deze viewer kan je de kaarten zelf bewerken, een oppervlakte of lengte berekenen en met de schuiver een luchtfoto van het geviseerde terrein invoegen. Als je op de kaart wil tekenen, of andere kaarten wil toevoegen, ga je naar de GDI-viewer op de startsite. Hier kan je bijvoorbeeld de VEN en IVON-gebieden, de Habitat-richtlijngebieden inladen en op de kaart aanbrengen. Jammer voor deze site is dat je de bewerkte kaarten niet kan opslaan. Je

bent dan ook genoodzaakt om een 'print screen' te doen en ze te plakken op een document. Je ziet: dit is de basiskaart voor Vlaanderen.

Topografische kaarten – www.ngi.be/topomapviewer

Tot op schaal 1:5000 kan je hier de topografische kaarten inladen. Je kan ze afprinten en opslaan als afbeelding. Handig als je wandelingen wil uitstippelen. Het kan echter nog verder gaan. De provincie West-Vlaanderen is voortrekker in het ontsluiten van kaartmateriaal voor haar inwoners. Op de site www.giswest.be kan je genieten van een kruispuntbank van kaarten. Even een overzicht van de mogelijkheden :

Giswest – www.giswest.be

De provincie West-Vlaanderen heeft zich tot doel gesteld om via het project 'Gis West II' een 'Geoserver' uit te bouwen, die functioneert als een informatieknooppunt, waarin de kennis van de gemeenten en provincie omtrent geografisch gerelateerde objecten wordt samengebracht. De provincie heeft er dan ook voor gekozen dit allemaal ter beschikking te stellen voor het publiek. Hier kan je o.a. reliëfkaarten, satelietfoto's, wegenkaarten op verschillende schalen, heel wat gegevens in kader van ruimtelijke ordening, het fietsroutenet, trage wegen, waterlopen en watertoets, bodem- en biologische waarderingskaart en alle industrieterreinen vinden. Je kan er zelfs vinden of er een NAVO-leiding onder je natuurgebied loopt. Onderin het artikel gaan we daar verder op in.

Ferrariskaarten - www.ngi.be -> producten -> historische kaarten -> kabinetskaart Oost. Landen -> digitaal bestand -> Ferraris viewer
Om even naar de toestand van een betrokken gebied in het verleden te surfen, heeft Ferraris, in opdracht van de Oostenrijkers, Vlaanderen omstreeks 1775 in kaart gebracht. Je kan de Ferrariskaarten vinden op de site

van het Nationaal Geografisch Instituut. Mits wat doorklikken (zie titel) kom je bij de juiste kaarten. Je kan zoomen naar het schaalniveau dat je wenst, tot 1:10000.

Deze kaarten zijn heel handig als je denkt aan landschapsrestauratie. Ook als je wil nagaan welke evoluties er in de tussenperiode zijn geweest, zoals bijvoorbeeld de verschuiving van de bosgebieden, kan je deze kaart inzetten. Zo kan je merken dat West-Vlaanderen in de tijd van de Bende van Baekelandt een bosrijk gebied was, maar dat dit nu naar de streek van de bokkenrijders is verschoven. De Ferrariskaarten zijn echter niet steeds even precies opgesteld, immers, Ferraris gebruikte hooggelegen punten van waar hij de kaarten tekende.

Op deze site kunnen zich wel problemen voordoen, die te maken hebben met je browser, gebruik hier dus best Firefox en niet Internet Explorer.

Hieronder zie je een stukje Ferrariskaart van de Westkust

Atlas der Buurtwegen - www.giswest.be -> geoloket leefomgeving -> mobiliteit -> trage wegen
Ook één van de troeven van de site Giswest.be is de Atlas der Buurtwegen. Deze kaarten zijn het basisdocument als je aan de slag wil gaan met de trage wegen in je buurt. Het is een juridisch instrument. Je vindt er alle buurtwegen, die in 1841 werden opgetekend. Alle buurtwegen kregen een nummer en werden per gemeente gebundeld.

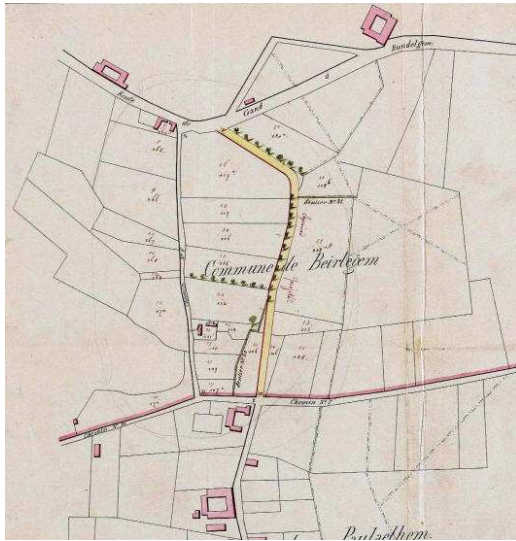
De wegen aangegeven met 'chemins' zijn de toenmalige gemeentelijke wegen. Deze die onder 'sentiers' worden genoemd, de wegen met erfdienstbaarheid.

Let op: deze kaarten bevatten enkel de wegen die reeds bestonden in 1841 (met wat aanpassingen, maar deze werden niet aangevuld tot op heden), niet deze

die daarna werden aangelegd, afgeschaft of verlegd...

Een moderne versie die ook de aanpassingen meeneemt, kan je vinden op tragewegen.be/in-mijn-buurt/trage-wegen/.

Biologische waarderingskaarten (BWK)
- www.agiv.be -> diensten -> geovlaanderen->milieu->biologische waardering->versie 2.1.

Veel vrijwilligers van de natuur- en milieuverenigingen hebben meegewerkt aan de verschillende generaties van deze gebiedsdekkende kaart (1/25.000). Op deze kaart worden de aanwezige type biotopen aangegeven, niet alleen van de natuur-, maar ook landbouwgebieden. De typologie werd gebaseerd op 3 groepen karteringseenheden: karakteristieke planten- en/of diersoorten, vegetatiestructuur (landschaps-kenmerken) en de landgebruikskenmerken. Ze bevat 180 verschillende karteringseenheden met elk een eigen waardering (heide, duinen, slikken, populierenaanplantingen...). De basis voor deze waardering werd aan de hand van 4 kenmerken bepaald: de zeldzaamheid van de aanwezige vegetatie, de kwetsbaarheid, de vervangbaarheid ervan en de natuurlijkheid/kwaliteit van de aanwezige begroeiing. In het eindresultaat werden de karteringseenheden uitgedrukt in 3 basisklassen. De eerste is biologisch zeer waardevol (dondergroen), dan biologisch waardevol (lichtgroen) en biologisch minder waardevol (niet ingekleurd). De belangrijke faunistische gebieden worden rood ingekleurd.

De zoneringen op de biologische waarderingskaarten (BWK) worden daarenboven ook ingezet om het beleid te verbeteren. Zo worden ze ingezet voor:

- Verbod op en vergunning voor vegetatiewijziging;
- Uitvoeren van het MAP-decreet binnen de groene en geelgroene gewestplanbestemmingen;
- De erkenning van natuurreservaten;
- De bebossing van valleigebieden;
- Het ontwerpen van tracés voor wegen en

nutsleidingen;

- Natuurontwikkelingsplannen en plannen van aanleg;
- Implementatie van de EU habitatrichtlijn;
- ...

Je kan een beter hanteerbare kaart vinden op Giswest.be -> leefomgeving-> natuur-> biologische waarderingskaart. Hier kan je er een luchtfoto onder schuiven. Je kan er ook de verschillende BWK's met elkaar vergelijken, om na te gaan of de situatie in je regio verbeterd is, of net niet. De laatste editie dateert van 2007. Om de codes te kunnen begrijpen, heb je misschien een legende nodig en die kan je vinden door even te googelen op 'INBO+BWK'. De codes zelf kan je vinden door op 'i' in het keuzemenu bovenaan te klikken. Als er combinaties van codes worden aangegeven, heb je te maken met een combinatie van vegetaties. De eerste code geeft het overheersende vegetatietype aan.

Wil je meer weten over deze biologische waarderingskaart, ga dan ook eens naar www.inbo.be/content/page.asp?pid=BIO_BWK_start en <http://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/biologische-waarderingskaart-versie-2-toelichtingen-bij-de-kaartbladen-25>

Vlaamse Hydrografische Atlas – www.giswest.be -> leefomgeving-> water-> waterlopen

Hier kan je nagaan welke waterlopen door een bepaald gebied lopen en wie hiervoor de beheerder is. Als je nog een stapje verder wil gaan, kan je op www.agiv.be de watertoets en overstromingskaarten vinden. Jammer genoeg nog zonder luchtfoto.

Overstromingskaarten - www.agiv.be -> diensten -> geo-vlaanderen-> watertoets en overstromingskaarten

Op deze kaarten kan je nagaan waar de overstromingen recent, minder recent, of mogelijks in de toekomst plaatsgevonden hebben, of zullen plaatsvinden. Deze zones hebben elk hun kleur en benaming.

Zo heb je de ROG (recent overstroomde gebieden – donkerblauw). De recent overstroomde gebieden (ROG) zijn de gebiedsdekkende afbakening van alle effectief overstroomde gebieden in Vlaanderen in de periode 1988 tot op vandaag. De afbakening werd bekomen door het samenvoegen van informatie uit diverse bronnen (waarnemingen ter plaatse, melding via brandweer, luchtopname, ...). Deze informatieve kaart heeft in tegenstelling tot de risicozones voor overstromingen geen wettelijke basis maar is minstens even interessant om aan te geven of een bepaald gebied in het recente verleden wateroverlast gekend heeft. De kaart is een soort van inventaris van de effectief waargenomen overstromingen van de laatste jaren. De NOG (van nature overstroombare gebieden - donkerblauw) zijn gebieden waar waterlopen

permanent of periodiek overstroomd zouden worden in afwezigheid van de menselijke infrastructuur. Echter, deze kaart vormt geen wettelijke basis. De data werden verzameld aan de hand van sporen in de bodem nagelaten door historische overstromingen vanuit waterlopen (valleigebieden) of de zee (polders). Deze zijn dynamisch en kunnen in de eeuwen wel al heel wat veranderingen in het landschap hebben aangebracht. Deze kaarten hebben tot doel om na te gaan of een bepaald gebied in het recente verleden wateroverlast heeft gekend en is in die zin een instrument ruimtelijke planning. Je kan deze gebieden dan ook inzetten als zoeklocatie voor overstromingsgebied of drasgronden.

De MOG (mogelijk overstroombare gebieden - lichtblauw). De MOG-kaart wordt voor de verzekering en watertoets gebruikt. In combinatie met andere kaarten, is de MOG-kaart te bekijken op deze site. Ze bevat enkel gemodelleerde overstromingsgebieden met terugkeerperioden kleiner dan of gelijk aan 25 jaar en overstromingsdiepten die minstens 30 cm bedragen. De MOG-kaart is samengesteld uit alle beschikbare riviermodellen van de Vlaamse waterloopbeheerders die via een omhullende contour werden samengenomen. Daarin zijn de overstromingen langsheen alle bevaarbare waterlopen, de meeste onbevaarbare waterlopen van de eerste categorie en heel wat onbevaarbare waterlopen van categorieën twee en drie opgenomen.

Hier kan je jammergenoeg geen luchtfoto invoegen...

Waterkwaliteit – www.vmm.be/geoview

Aan de hand van de meetpunten van de VMM, kan je voor de verschillende gemeenten van de provincie de kwaliteit van het water nagaan. Het beste overzicht over de meetpunten heb je op de agiv-kaart. Hierop worden alle verschillende meetpunten aangegeven, ook punten die niet onder beheer van de VMM vallen. Als het gaat over de oppervlaktewaterkwaliteit, dan kan je deze het eenvoudigste via de site van de VMM raadplegen.

Bodemkaart – www.agiv.be – > diensten -> geo-vlaanderen

Samen met nog een hele reeks kaarten, kan je de bodemkaart vinden op het geoloket van de Agiv-site. Je kan hier natrekken met welke bodemsoort je te maken hebt en voor welke teelten deze geschikt zijn.

Ecosysteem kwetsbaarheid – www.agiv.be -> diensten -> geo-vlaanderen

Hier kan je nagaan welke gebieden heel kwetsbaar zijn en risico's kennen bij het niet onderhouden van het gebied.

En dan zijn er nog andere kaarten, maar niet gratis...

- Groenkaart 2010: alle groengebieden worden om de twee jaar in kaart gebracht door middel van luchtfoto's. Dit gebeurt in opdracht van ANB.

- Boswijzer 2010: Deze vervangt de kaart van 2000, maar is niet beschikbaar voor particulieren. Alle bossen van Vlaanderen staan hier op, zonder vermelding van typologie. Dat laatste kan je dan via de Biologische Waarderingskaarten opzoeken.
- Potentieel natuurlijke vegetatie: Deze gaat na welke vegetatie je zou bereiken, moest je de natuur in die betrokken gebieden haar gang laten gaan. De kust werd hierin niet opgenomen, de bodem is hier immers nog te jong.

Google Earth – earth.google.com

Vlieg over de aarde, volg de kustlijn of een grote weg en focus op je eigen streek met Google Earth. Dit programma moet je downloaden. Voordeel is dat er verschillende applicaties door organisaties werden bijgeplaatst. Deze kan je toevoegen aan je luchtfoto. Bij het inzoomen, kan je vlotjes overschakelen op Google Street View. De foto's zijn niet echt recent...

Met www.google.com/mapmaker kan je deze kaarten bewerken.

ArcGIS - www.arcgis.com/home/

Doe een beetje hetzelfde als bij Google Earth, maar net wat meer. Hier kan je immers je eigen gebiedsbeheerplan opstellen door op de kaart te tekenen. Je kan er heel wat gedeelde kaarten op vinden. En, via 'Toevoegen' kan je labels aan een plaats toekennen, aan de door jou gekozen kaart. Je kan het ook via 'details' en dan krijg je net wat meer hulp. Via www.esri.com/software/arcgis/explorer/download heb je een downloadbaar programma, dat je nog meer mogelijkheden biedt en je toelaat ook andere beschikbare kaarten te implementeren.

Er is heel wat te vinden op het internet maar je moet het wel vinden. Moest je zin hebben om zelf wat uit te zoeken, dan kan je ook op de volgende sites nog wat mogelijkheden ontdekken: spatialnews.geocomm.com/features/viewers2002/ nl.wikibooks.org/wiki/Geo-visualisatie/Overige_informatie

En natuurlijk zijn er nog andere sites, waarvan je ons steeds de coördinaten mag doorgeven... Bij genoeg interesse is de WMF ook bereid deze sessie nogmaals en uitgebreider en diepgaander te organiseren. Dus indien interesse, laat het ons zeker weten.

Tekst : Bart Vanwildemeersch

SUPERSTORMEN & KLIMAATVERANDERING

DE NATUUR HELPT ONS UIT DE NOOD

Hoe kan de Belgische kust beter worden beschermd tegen superstormen en de stijgende zeespiegel? Kan de natuur in de toekomst ingezet worden als buffer tegen de verwoestende kracht van de zee? Dat was de inhoud van het kustsymposium “De kust van nature : 1500 tot 2100” op dinsdag 13 november 2012, georganiseerd door Natuurpunt, Bond Beter Leefmilieu, West-Vlaamse Milieufederatie en het Vlaams Instituut voor de Zee in Oostende. Ingenieurs, historici, geografen, wetenschappers en natuurbeheerders bogen zich er over maatregelen om onze kust voor te bereiden op het toenemend aantal zware stormen en andere gevolgen van de klimaatverandering. En daarbij kunnen opvallend veel lessen getrokken worden uit het verleden....

Onze kust ten tijde van Spartacus

De Belgische kustlijn is zo’n 67 kilometer lang. 2000 jaar geleden bestond ons kustgebied uit slikken, schorren en een duinengordel met inhammen of getijdengeulen. Bewoning was er enkel achter de duinen. De landbouw bestond toen vooral uit schaapsboeren, die hun kuddes lieten grazen in de schorregebieden. Maar vanaf de Romeinse tijd begon daar verandering in te komen. Men begon rond die tijd ook veen en zand te exploiteren. De eerste inklinking, ontwatering, verdroging en inschrompeling van het land waren het gevolg.

Eerste inname van woest land

Rond 900 ontstonden in de kustgebieden de grafelijke domeinen. Dit waren grote landerijen, die ontstonden doordat “woest land” werd ingenomen. De landbouw werd er extensiever. Van de terpen begon men dijken te maken. De zee kreeg daardoor minder plaats, wat bij vloed een grotere druk deed ontstaan. Ongewild

vergrootte men daarmee ook de kans op stormrampen. In de 11^e en 12^e eeuw slibden ook een aantal geulen dicht en een aantal grote dammen werden aangelegd. Zo is in die tijd Damme ontstaan op de Zwingeuil. In de 12^e eeuw sloot men ook nog een aantal gaten af door sluizen. Door al deze ingrepen richtte de vloedenergie zich voortaan rechtstreeks op de kustlijn. Erosie was het gevolg. Hele dorpen verdwenen toen soms in zee. In de late 13^e eeuw, bijgenaamde “the age of storms” waren er frequent stormvloed. De toename van de stormrampen, die ermee gepaard gingen, was te wijten aan de overgang van de warme Middeleeuwen naar de kleine ijstijd, maar ook aan de toegenomen ecologische en maatschappelijke kwetsbaarheid van de kust door menselijk ingrepen.

Kustbeveiliging in tijden van oorlog en crisis

Daarna volgt een oorlog en er is crisis. Men had noch de mankracht noch de economische middelen

om de dijken goed te onderhouden. De periode 1350 tot 1600 wordt gekenmerkt door een gebrek aan investeringen in watercontrole. In 1394 vergaat Oostende 1. Rond 1400 is het te nat om graan te telen, vandaar dat men meer overstapt naar veeteelt. Veeteelt heeft echter een grote inklinking tot gevolg. Na de diverse zogenaamde Sint-Elisabeth-vloeden, begon men onder Margaretha van Male, gravin van Vlaanderen en daarna onder Jan zonder Vrees, hertog van Bourgondië in de late middeleeuwen aan een agressievere zeewerende bedijkingsfase. Rond 1600 wordt deze situatie gefixeerd door de aanplant van bos.

Afbeelding : Gravure van de Sint Elisabethvloed.

De eerst betrouwbare kaart van de kust dateert ongeveer van 1550. Daaruit blijkt dat er in de loop der eeuwen heel wat land in zee verdwenen is. Zelfs zo'n 125 km² in nauwelijks één eeuw. De oorzaak hiervan waren natuurlijke factoren, zoals erosie, maar ook menselijke, zoals inklinking na inpoldering, slecht beheer van de duinen en abominabel onderhoud van zeedijken. Drie eeuwen intensievere landbouw hadden gezorgd voor een bodemdaling. Draineren versnelt immers inklinking. In de polders houdt men nu nog steeds de winterpeilen lager dan de zomerpeilen. De inklinking van de polders gaat daardoor verder : ze komen lager en lager te liggen. Dit proces gaat nog sneller dan de zeespiegelstijging. Het gevaar voor de ravage van een stormramp komt dus ook van binnenuit.

In de 17^e en 18^e eeuw doet men opnieuw veel investeringen in kustbeveiliging. De kuststreek was met haar vruchtbare gronden tegen die tijd al een bevolkte streek. De landbouw werd extensiever om mankracht te sparen. Pachtters waren meer risicobereid geworden en zij deden ook aan commerciële vormen van landbouw.

Het versteningsproces van de kust is sindsdien steeds verder gegaan. Tot op vandaag, waarbij de kustlijn zo goed als volgebouwd is. Onze kust is daardoor erg kwetsbaar is geworden. Dit omkeren zal moeilijk te realiseren zijn, maar wat wel mogelijk is, is daar waar de middeleeuwse kustvlakte nog redelijk intact is, te ontpolderen en gebieden terug te geven aan de zee.

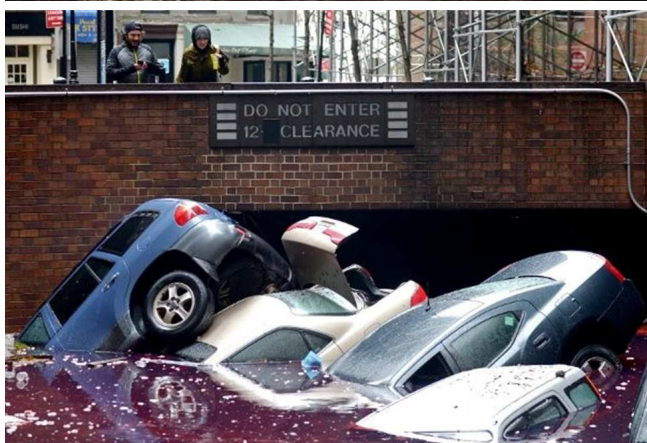
“Hoe verder de mens van de ecologie staat, hoe minder hij weet wat hij doet.” sprak Dries Thijs op het

Foto : de dijk van Blankenberge : het versteningsproces aan de kust blijft voorlopig doorgaan.

kustsymposium. “400 jaar investeren in ad hoc maatregelen is geen oplossing. Vroeg of laat leidt dit tot een ramp. De balans tussen de werking van de zee en de samenleving is fragiel.” Wat deze woorden betekenen, daar kregen we al een idee van door de storm “Xynthia”, die in het voorjaar van 2010 met golven tot 7,5m door de zeewering van het franse kuststadje Aiguillon-sur-Mer brak. Verschillende kustdorpjes werden overspoeld. Zowel in Frankrijk, Spanje en Portugal zat men zonder stroom en was er heel veel schade. Ook het spoor- en luchtverkeer werd getroffen. In 1953 werden ook Vlaanderen en Zeeland zwaar getroffen door watersnood (zie foto's onder). Deze ellende kostte heel wat mensenlevens, dierenleed en materiële schade. Wat superstormen kunnen aanrichten, werd ook onlangs nog op hallucinante wijze aanschouwelijk gemaakt door de ravage, die Sandy aanrichtte in New York en New Jersey.

Foto's boven : Superstorm Sandy berokkende in november 2012 nooit geziene schade in New York en New Jersey.

Het is overduidelijk gebleken dat plaatsen, waar de natuurlijke kustbeveiliging verdwenen is, het kwetstbaarst zijn. Uit onderzoek blijkt dat aan onze kust de havens, de kustlijn tussen Middelkerke en Oostende en van Wenduine tot Blankenberge het meest bedreigd worden door een duizendjarige storm. Ook zijn de polders, die zich uitstrekken zich 20 km landinwaarts, laaggelegen : het water kan tot ver landinwaarts dringen.

Het kappaplan van Natuurpunt biedt een alternatief

Natuurpunt gaf, ter gelegenheid van het kustsymposium, een brochure uit met een aantal toekomstbeelden (zie foto rechterbladzijde), die natuur inzetten voor de bescherming van de Belgische kust. Dit kappaplan voor een natuurlijke en veilige toekomst voor onze kust beschrijft hoe de natuur onze efficiëntste en goedkoopste verzekering zou kunnen zijn tegen grillige superstormen en klimaatverandering. Ook bij ons immers stijgt het zeepeil. Naar verwachting zal het tegen 2100 tussen de 14 en 93 cm hoger zijn.

Natuurpunt pleit, net als de West-Vlaamse Milieufederatie, voor een versterking van onze kustregio met natuurlijke klimaatbuffers. Men bedoelt hiermee het aanpassen van de mens en maatschappij aan klimaatverandering met behulp van duurzaam beleid, behoud en herstel van biodiversiteit en ecosystemen, die daarvoor de essentiële diensten leveren. Op sommige plaatsen kan dit moeilijke keuzes inhouden, o.a. voor de landbouw- en toeristische sector kan een dergelijke

Boven : de Vlaamse kust en huidige kustverdediging door zandsuppleties. Onder duinen te Westende bieden een natuurlijke bescherming.

ingreep impact hebben, maar op lange termijn is het de beste weg voor het behoud van de levenskwaliteit van de kustzonebewoners.

Volgens het kappaplan van Natuurpunt kunnen o.a. de zandbanken, die voor de kust liggen kunnen een rol spelen in een natuurlijke kustbeveiliging. De golven breken op de zandbanken, waardoor ze in hevigheid afnemen. De diertjes, die er op voorkomen zijn rifbouwers, die de zandbanken stabiliseren, wat erosie vermindert. Blijkbaar kwamen vroeger op de zandbanken van sommige geulen ook oesterbanken voor, die dezelfde functie vervulden. Enkele van die zandbanken zijn nu aangemeld als Natura 2000 gebied. Als men natuurlijke processen zijn gang laat gaan, vormen aanspoelsels samen met de beplanting, die er op ontstaat langzaam duinen. De stranden worden daardoor dan breder, wat hun werking als natuurlijke klimaatbuffer ten goede komt. Het Kappaplan is voorstander van het handmatig schoonmaken van stranden i.p.v. met machines, die beplanting wegschrapen. Aan de IJzermonding, de Westhoek en Het Zwin zijn zeker nog mogelijkheden om dergelijke bredere natuurstranden te creëren. Een creatieve aanpak en goed doordachte communicatiestrategie zullen daarbij evenwel nodig zijn, net als een consequente handhaving.

Verder haalt het Kappaplan ook een dynamisch duinenbeheer, zandvangschermen en rijshout aan als middel om natuurlijke kustwering te vormen. Dit werkt beter dan kunstmatige suppleties, die onderliggende dieren en planten bedelven. Als er dan toch kunstmatige zandsuppleties nodig zijn, moeten die zoveel mogelijk met aandacht voor de natuur worden aangebracht.

Een bredere duinengordel is ook nodig om verzilting van het achterland tegen te gaan, omdat het ingesijpelde zoetwater in een bel het zoute water tegenhoudt. De duinen bij Koksijde en Oostduinkerke kunnen nog uitgebreid worden.

Overkoepelende beheerplannen zijn nodig en kunnen verdere versnippering tegengaan en herstellen. Er kan ook zeewaarts uitgebreid worden door het duin voor dijkprincipe. Als men de natuur laat doen, ontstaan er ook langzaam gleuven, die bressen slaan in de verstedelijkte kustlijn. Hierdoor wordt er door zeespiegelstijging op natuurlijke wijze sediment afgezet worden waardoor het land groeit. Het Verdrongen Land van Saeftinghe is zo op 40 jaar tijd met 1,5m gestegen. Dit in tegenstelling tot de polders die door inklinking jaar na jaar dalen. Natuurpunt stelt dan ook voor te experimenteren met natuurlijke landaangroei door een wisselpolder.

Tot slot spelen ook de rivieren en beken in het West-Vlaamse achterland een belangrijke rol in dit kustverdedigingverhaal. Als zij meer ruimte krijgen en het water langer vasthouden bovenstrooms zal het minder snel in de zee stromen aan de monding. Een integrale adaptatiestrategie zal op lange termijn zonder twijfel goedkoper en energie-efficiënter zijn. Maar, besluit het Kappaplan, het zal een omslag in onze denkwijze vergen. Onze noorderburen hebben het ons al voorgedaan met het Sigmaplan. Het is dus mogelijk. Laten we er zo vlug mogelijk mee beginnen.

Tekst Katty De Wilde

Bronnen & meer lezen :

-Brochure het kappaplan in beeld : voor een natuurlijke en veilige toekomst voor de kust.

